ISOREJ Yıl: 10 - Sayı: 13, s. 121-142, Bahar 2026 ISOREJ

Çevreci Sivil Toplum Kuruluşları Bağlamında Ekopolitika ve Dijitalleşme: Tema Vakfı Örneği*

Prof. Dr. Gazanfer Kaya
ORCID ID: *https://orcid.org/0000-0002-8236-4419*
Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, İzmir-TÜRKİYE

Doç. Dr. Aziz Şeker
ORCID ID: *https://orcid.org/0000-0001-5634-0221*
Amasya Üniversitesi, Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı, Amasya-TÜRKİYE

Prof. Dr. Ali Ekber Gülersoy
ORCID ID: *https://orcid.org/0000-0003-0338-1366*
Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD, İzmir-TÜRKİYE

Makale Geçmişi

Geliş: 14.11.2025
Kabul: 01.03.2026
On-line Yayın: 31.03.2026

Anahtar Kelimeler

Çevre Sorunları
TEMA
Çevreci Sivil Toplum Kuruluşları
Ekopolitika
Dijitalleşme

Araştırma Makalesi

* Bu makale, İntihal.net tarafından taranmıştır. Bu makale, Creative Commons lisansı altındadır. Bu makale için etik kurul onayı gerekmemektedir.

DOI:
http://dx.doi.org/10.29228/isorej.88353

Öz

Demokrasinin, toplumsal katılımın, toplumsal gelişmenin ve siyasal katılımın önemli unsurlarından biri kabul edilen sivil toplum kuruluşları diğer pek çok alanda olduğu gibi çevre alanında da oldukça önemli etkinlikler gerçekleştirmektedirler. Çevre sorunlarının giderek artması sonucunda özellikle sivil toplum kuruluşlarının çevre temalı çeşitli faaliyetler planladıkları bilinmektedir. Bu planlamalar çevreci sivil toplum kuruluşlarının, çevre politikalarının belirlenmesi ve uygulanması konusunda da işlevsel olabilmelerini beraberinde getirmektedir. Nitekim bu işlevsellikleri ekopolitikaya yön verebilmektedir. Öte yandan çevreci sivil toplum kuruluşları günümüzde daha etkili olabilmek için dijital teknoloji ve sosyal medya araçlarından sıklıkla yararlanmaktadırlar. Dijitalleşme sürecinin sivil toplum kuruluşlarına katkısı bu çalışmada çevre alanında 30 yılı aşkın bir süredir faaliyetler yürüten Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı (TEMA) üzerinden gidilerek analiz edilmiştir. Çevreci sivil toplum kuruluşlarının tarihine eğilerek Türkiye'de çevrecilik siyasetine değinilen çalışmada TEMA'nın ekopolitika çerçevesinde etkinleri ele alınmıştır. TEMA Vakfının dijitalleşme sürecine hangi boyutlarda başvurduğuna dikkat çekilen bu çalışma göstermiştir ki, sivil toplum kuruluşlarının dijital araçların olanaklarını kullanmaları ekopolitikaya yön verme noktasında çok daha faydalı sonuçlar ortaya çıkarma potansiyeline sahiptir. Buradan hareketle denilebilir ki, çevreci sivil toplum kuruluşları çevrenin korunması, iklim değişikliği, çölleşme, hava kirliliği, doğal kaynakların muhafazası ve ekolojik anlamda kamusal politikaların teşvik edilmesi noktasında güncel iletişim ve bilgi teknolojilerini kullanarak daha geniş kitleleri etkileyerek toplumsal katılım kanallarını açık tutmayı başarabileceklerdir. Bu şekilde katılımcı demokrasinin gelişmesine hizmet edecekleri gibi Türkiye'de ve dünyada ekopolitikanın kurumsallaşmasına da katkı sağlamış olurlar.

Atıf Bilgisi / Reference Information

Kaya, G., Şeker, A. & Gülersoy, A. E. (2026). Çevreci Sivil Toplum Kuruluşları Bağlamında Ekopolitika ve Dijitalleşme: Tema Vakfı Örneği. *ISOREJ-Uluslararası Sosyal Araştırmalar ve Ulusal Eğitim Dergisi*, *10*(13), 121-142.

ISOREJ Year: 10 - Number: 13 , p. 121-142, Spring 2026 ISOREJ

*Eco-Politics and Digitalization in the Context of Environmental Non-Governmental Organizations: The Case of the TEMA Foundation**

Prof. Dr. Gazanfer Kaya
Dokuz Eylül University, Faculty of Literature, Department of Sociology, İzmir-TÜRKİYE

Doç. Dr. Aziz Şeker
Amasya University, Office of Student Affairs, Amasya-TÜRKİYE

Prof. Dr. Ali Ekber Gülensoy
Dokuz Eylül University, Buca Faculty of Education, Department of Social Studies Education, İzmir-TÜRKİYE

Article History

Submitted:14.11.2025
Accepted: 01.03.2026
Published Online: 31.03.2026

Keywords

Environmental Issues
TEMA
Environmental NGOs
Ecopolitics
Digitalization

Research Article

* This article was checked by Intihal.net. This article is under the Creative Commons license. Ethics committee approval is not required for this article.

DOI:
http://dx.doi.org/10.29228/isorej.88353

Abstract

Non-Governmental Organizations (NGOs), recognized as an important element of democracy, social participation, social development, and political participation, carry out significant activities in the environmental field, as they do in many other areas. As environmental problems continue to increase, it is known that non-governmental organizations in particular plan various environment-themed activities. These plans enable environmental non-governmental organizations to play a functional role in determining and implementing environmental policies. Indeed, this functionality can guide eco-politics. On the other hand, environmental non-governmental organizations frequently use digital technology and social media tools to be more effective today. The contribution of the digitalization process to non-governmental organizations is analyzed in this study through the Turkey Foundation for Combating Erosion, Reforestation, and Protection of Natural Resources (TEMA), which has been active in the environmental field for over 30 years. By looking at the history of environmental civil society organizations and touching upon environmentalism in Turkey, this study examines TEMA's activities within the framework of eco-politics. Highlighting the extent to which the TEMA Foundation has embraced the digitalization process, this study shows that the use of digital tools by non-governmental organizations has the potential to yield much more beneficial results in terms of shaping eco-politics. Based on this, it can be said that environmental non-governmental organizations will be able to keep channels of social participation open by influencing wider audiences using modern communication and information technologies in areas such as environmental protection, climate change, desertification, air pollution, conservation of natural resources, and the promotion of public policies in ecological terms. In this way, they will contribute to the development of participatory democracy as well as to the institutionalization of eco-politics in Turkey and around the world.

GİRİŞ

Toplumdaki bireylerin belirlenen alan ve amaçlar çerçevesinde bir araya gelerek oluşturdukları sivil toplum kuruluşları, demokrasinin ve etkin siyasal katılımın temel unsurlarındandır. Bu kapsamda çevre, sivil toplum kuruluşlarının da öne çıktığı bir alandır. Canlı yaşamının anlam bulduğu bir özellik taşıyan çevreye ilişkin sorunlar, insanın ve diğer tüm canlı ve cansız unsurların bugününü ve yarınını doğrudan etkiler. İnsanların yaklaşık olarak 12 bin yıl önce yerleşik yaşama geçişinden günümüze kadar uzanan zaman diliminde, insanların doğal çevre üzerinde büyük etkileri ola gelmiştir. Bir taraftan yeni üretim biçimlerine geçişin hammadde ve enerji kaynaklarına olan talebi artırması, diğer taraftan ise dünya nüfusunun süreç içerisindeki artış hızı, çevresel kaynaklar üzerindeki tahribatın en önemli nedenleridir. Söz konusu süreci yanlış arazi kullanımı olarak da nitelemek mümkündür (Gülersoy, 2014). Toplumdaki bireylerin çevresel tahribatlar ve sorunlar karşısında örgütlenmesi, çevre politikalarının belirlenmesi ve uygulanması noktasında bir baskı gücünün oluşmasına kaynaklık eder. Bu bağlamda çevreci sivil toplum kuruluşları (kısaca STK'lar), çevresel sorunlara yönelik olarak örgütlenen yapılar olup, yerel ve küresel anlamda faaliyet gösteren ve etkileri olan kuruluşlar olarak ön plana çıkmışlardır. Söz konusu kuruluşların ekolojik hayata ilişkin yaklaşımlarını, çevresel duyarlılık çalışmalarının yanında siyasal konumlanmanın bir işareti olarak da görmek mümkündür. Nitekim çevreci STK'lar, benimsedikleri ekopolitikanın temel ilkelerini ve bu ilkeler yönünde planlanan faaliyetlerinin esaslarını kamuoyu ile özellikle dijital ortamda paylaşırlar. Kamusal alandaki etkinliklerinin yanında dijital teknolojilerin ve sosyal medya araçlarının öne çıktığı bir galakside (İnternet Galaksisi-M. Castells: 2021) söz konusu paylaşımlar giderek daha görünür olmaktadır. Günümüzde çevreci STK'ların bu sürece eklemlendiğini yani internet galaksisinin parçaları olduklarını söylemek mümkündür.

Çevreci STK'ların, çevre politikaları ve uygulamaları üzerinde baskı gücünü oluşturmalarında dijital teknolojiyi ve sosyal medya araçlarını nasıl kullandıkları bu çalışmanın odak noktasıdır. Türkiye çevresel sorunların sıkça gündeme geldiği bir ülkedir. Bu bölümde, 1992 yılında kurulan ve Türkiye'nin öne çıkan çevreci STK'larından biri olan Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı'nın (TEMA Vakfı); ekopolitika çerçevesindeki temel ilke ve yaklaşımlarının neler olduğu, bu ekopolitika temelinde nelerin planlandığı/gerçekleştirildiği ve de bütün bunların dijitalleşme sürecine nasıl eklemlendiğine dair betimsel saptamalarda bulunulmuştur.

AMAÇ VE YÖNTEM

Bu araştırmanın amacı TEMA vakfı örneğinden hareketle çevreci sivil toplum kuruluşları bağlamında ekopolitika ve dijitalleşme ilişkisini sorgulamaktır. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesiyle gerçekleştirilmiştir. Bilindiği gibi doküman incelemesi, incelenen konuyla bağlantılı dokümanların bilimsel perspektifte incelenmesini ifade etmektedir. Doküman analizi, yazılı metinlerin, belgelerin içeriğinin ayrıntılı ve sistematik biçimde analiz edildiği (Wach and Ward, 2013), araştırılması gereken olgular ile ilgili bilgiyi içeren literatürün özetlendiği, sentezlendiği ve incelendiği bir yöntemdir (Balcı, 2001). Diğer bir ifadeyle doküman analizi, basılı ve elektronik ortamlarda bulunan materyaller olmak üzere tüm belgeleri incelemek ve değerlendirmek amacıyla kullanılan sistemli bir yöntemdir (Kıral, 2020). Çalışmanın amacı için gerekli olan bilgileri içeren akademik yayınların analizinin gerekliliği, bu yöntemin tercih edilmesinde etkili olmuştur. Araştırma çerçevesinde herhangi bir doküman incelenirken dokümana ulaşma, orijinal olup olmadığını teyit etme, dokümanı anlama, analiz etme, veriyi kullanma, sonrasında raporlama ve yayınlama süreçleri gibi aşamalar takip edilmektedir (Kıral, 2020; Yıldırım ve Şimşek, 2016). Ayrıca dokümanlarda mevcut veriler objektif şekilde irdelenmeli, analiz sürecinde bilimsel etik unsurlarına özen gösterilmelidir (Merriam, 2009). Bu yöntem doğrultusunda elde edilen veriler analiz edilip

raporlanmıştır. Bu çerçevede akademik yayınlar, TEMA Vakfı web sitesi ekopolitika ve dijitalleşme açısından incelenmiştir. Araştırmanın doküman analiz süreci: dokümanlarda dâhil edilecek kriterleri belirleme, doküman ve veri toplama, temel analiz alanlarını belirleme, dokümanı kodlama, doğrulama, analiz etme (Altheide, 1996) aşamalarından oluşmaktadır.

Araştırmanın ana problem cümlesi "TEMA vakfı örneğinden hareketle çevreci sivil toplum kuruluşları bağlamında ekopolitika ve dijitalleşme ilişkisi nasıldır?" şeklindedir. Buradan hareketle iki alt problem belirlenmiştir:

1. Çevrenin siyaseti, sivil toplum kuruluşları ve dijitalleşme ilişkisi nasıldır?
2. TEMA Vakfı bağlamında ekopolitika ve dijitalleşme ilişkisi nasıldır?

BULGULAR

Bu bölümde araştırma bulguları 1. Çevrenin siyaseti, sivil toplum kuruluşları ve dijitalleşme ilişkisi, 2. TEMA Vakfı bağlamında ekopolitika ve dijitalleşme ilişkisi alt başlıkları altında irdelenecektir.

1. Çevrenin Siyaseti, Sivil Toplum Kuruluşları ve Dijitalleşme İlişkisi

Çevre, insan ve diğer tüm canlıların ortak bir yaşam alanıdır. Bu yaşam alanındaki canlıların uygun çevresel koşullar içinde bulunması ve de çevresel koşulların sürdürülebilir olması son derece kritik bir önem taşır. Söz konusu çevresel koşulların oluşturulmasında, siyasetin ve siyaset üzerinde etkili olabilecek sivil toplum kuruluşlarının önemli rolleri vardır. Bu rollere değinmeden önce çevre kavramı üzerinde durmak gerekir.

Çevre denilince akla ilk olarak canlılar gelir. Keleş ve Hamamcı'ya göre çevre, bütün canlı varlıkların yaşamlarını sürdürdükleri, farklı şekillerde etkilendikleri ve etkiledikleri bir ortamdır (Keleş ve Hamamcı, 1997: 22). Ozankaya'ya göre de çevre bir bireyin, bir toplumsal kümenin ya da bir toplumun hayati, toplumsal, kültürel yönlerini etkileyebilecek dış etmenlerin tümüdür (Ozankaya, 1995: 31). Bir başka tanıma göre ise çevre, bir organizmanın ve organizmalar toplumunun yaşamı üzerinde etkili olan tüm faktörlerin bütününü ifade eden bir terimdir. Canlıların yaşamasını ve gelişmesini sağlayan fiziksel, kimyasal ve biyolojik faktörlerin bütünlüğüdür (Çepel, 1995: 41). Atalay (2013: 98) ise çevreyi "doğal, toplumsal, kültürel etmenlerin birlikteki işlemleriyle belirmiş bir alan, bir yer" olarak betimlemektedir. Yer verilen tanımlarda çevre gerçekliği, insan ve diğer canlılarla yakından bağlantılı bir şekilde ele alınmakla birlikte, çevrenin canlıları aşan boyutları vardır. Bu bağlamda çevre, insan faaliyetleri ve canlı varlıklar üzerinde hemen ya da süreç içinde dolaylı ya da dolaysız bir etkide bulunabilecek fiziksel, kimyasal, biyolojik ve toplumsal etkenlerin belirli bir zamandaki toplamıdır. Çevre insanlar, bitkiler, hayvanlar ve mikroorganizmalar gibi canlı varlıklar ve iklim, hava, su ve yeryuvarlağı gibi cansız varlıkların karşılıklı etkileşimlerinin bütünüdür (Atalay, 2013: 98; Keleş ve Hamamcı, 1997: 21-22). Kapsadığı canlı ve cansız varlıklar ile çevre, ekolojiye göre daha geniş kapsamlıdır. Ekoloji, canlı varlıkları doğal ortam ve bu ortam ile organizmalar arasında kurulan ilişkiler bağlamında inceler (Keleş ve Hamamcı, 1997: 27; Kışlalıoğlu ve Berkes, 2020: 12). Ayrıca belirtilmesi gereken bir husus ise çevrenin doğal ve yapay olmak üzere iki çerçevede incelenmesidir. Doğal çevre, insan müdahalesi olmadığı için değişikliğe uğramamış çevre olarak tanımlanırken, yapay çevre ise insanlığın müdahalesi ile oluşturulmuş çevredir (Görmez, 2015: 3).

Canlı ve cansız varlıkların içinde yer aldığı ve de doğal/yapay boyutları olan çevre, siyaset gerçekliğiyle de yakından ilişkilidir. Bu ilişkiyi aktarmadan önce siyasetin anlamına odaklanmak gerekir. Daver'e göre en genel anlamıyla siyaset, ülke, devlet ve insan yönetimidir (Daver, 1993: 5). Kapani'nin belirttiği üzere politika (siyaset), insanların yaşayışlarını yakından ilgilendiren ve etkileyen bir faaliyettir. İnsanlar, bu faaliyetin bir amacı olması gerektiğini ve bu amacın da kendi yaşantılarını daha iyiye götürmek olduğunu düşünürler (Kapani, 1989: 21). Çevreye ilişkin merkezi ve yerel

yönetimlerce kararların alınması, uygulanması ve de uygulamalar karşısında çevrenin öznesi insanların örgütlü veya örgütsüz tepkiler vermesi, siyasetin çevre ve de çevrenin öznelerinin siyaset üzerindeki belirleyiciliğiyle yakından ilişkidir. Bu durum, siyaset ile çevre arasında öteden beri gelen ilişkinin dinamiğini anlamak için de gereklidir. Siyasetin aldığı kararlar sonucunda nasıl kültür, ekonomi, adalet politikaları belirleniyorsa çevre de bu gerçekliğin dışında değildir. Fail olarak siyasetçilerin aldığı kararlara doğrudan maruz kalan çevrenin insan eliyle tüketilmesi, çevresel tahribatlar ister istemez zamanla bazı çevrecilik temelinde tepkilerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Çevre ve siyaset ilişkisi açısından önemli bir nokta çevrecilik hareketidir (Keleş, Hamamcı ve Çoban, 2012: 253). Castells, çevreciliği, söylemleri ve pratikleriyle, baskın yapısal ve kurumsal mantığa karşı çıkarak, insani eylem ve onun doğal ortamı arasındaki ilişkinin yıkıcı biçimlerini düzeltmeyi amaçlayan bütün kolektif davranış biçimleri olarak tanımlar (Castells, 2008: 221). Grove'a göre ise çevrecilik, doğal kaynakları ve ekosistemleri korumak amacıyla lobi faaliyetleri yapma, çevre eğitimi, çevreci eylemler ve örnekler geliştirme gibi sosyal bir harekettir. Çevrecilik adı altındaki hareketler, doğanın en fazla yıkıma uğradığı dönemlerde, bu yıkımın farkına varan kişiler tarafından başlatılmıştır (Grove, 1992: Akt. Balım ve Özcan, 2024: 46).

Çevreci hareketler, dengesiz nüfus artışı, hava ve su kirliliği, canlı türlerinin ortadan kalkması, ormanların ve toprağın bozulması, dünya kaynaklarının dengesiz dağılımı gibi, dünyanın, dolayısıyla toplumların karşı karşıya kaldığı sorunlara bir tepki olarak doğmuşlardır (Ceritli, 1998: 256; Keleş, Hamamcı ve Çoban, 2012: 290). Her ne kadar çevre üzerindeki etik kaygılarla hareket etseler bile aktivizmleri, doğal olarak onları siyasetin öznesi yapmaktadır. Doğal olarak çevre hareketleri siyaset yapıcıları da hedefine almaktadır. Çevrenin bozulmasına ve doğal kaynakların sömürülmesine neden olan politik kararların gözden geçirilmesi, çevreyi olumsuz etkileyecek kararların alınmaması için yapılan eylemler ve talepler çevre olgusunu siyasetin odağına çekmektedir.

Çevre adına yapılan sistemli ve genel çabalar ancak 19. yüzyılın sonlarında başlamıştır. Bu çabalar, 1870'lerde İngiltere'de sanayileşmeye, şehirlerin büyümesine ve kötüleşen hava ve su kirliliğine bir tepki olarak ortaya çıkan çevrecilik hareketinden doğmuştur. 1865'te başlayan çevrecilik hareketi, sanayileşmenin çevreye saldırılarına karşı kırsal ve çevresel korumayı savunmuştur. Bu dönemde çevreciler, hukuk yoluyla çeşitli başarılar elde etmişlerdir. Bu başarılar daha sonra Göller Bölgesi Savunma Topluluğu'nun oluşumuna yol açmıştır. 1893'te ise çevre koruma çabalarını koordine etmek amacıyla İngiltere'de ulusal bir organ kurulmuş ve "Tarihi İlgi Alanları veya Doğal Güzellikler için Ulusal Güven" resmi olarak 1894'te açılmıştır (Scheffer 2013: Akt. Balım ve Özcan, 2024: 47).

1960'lı yıllarda doğa korumacılarına, ardından bu korumacılığı siyasal eyleme dönüştürenlere ekolojist denmeye başlanmıştır (Keleş ve Hamamcı, 1997: 27; Keleş, Hamamcı ve Çoban, 2012: 340). 1960'lı yılların sonuna doğru çevreye halkın gösterdiği ilginin düzeyine ve içeriğine bağlı olarak, a-kimi ülkelerde çevre sorunları devlet politikalarının konusu olmuş, b- kimilerinde ise çevreyi korumak ve geliştirmek amacı olan siyasal partiler kurulmuştur, c-kimilerinde ise türlü baskı kümeleri, kamuoyunu seçimlerde sonuç almak üzere etkilemeye çalışmaktadırlar (Keleş ve Hamamcı, 1997: 211; Keleş, Hamamcı ve Çoban, 2012: 329). Çevreci partilere, ekolojik kaygıları merkeze aldıkları için Yeşiller Partisi denmiştir. Almanya'da Die Grünen, Fransa'da Les Verts, İngiltere'de Green Party bu siyasi örgütlenmelerin örneklerinden sadece birkaçıdır. Bu partiler özellikle 1970'lerin ortalarından 1990'lı yıllara kadar Batı dünyasında büyük etki bırakmışlardır (Kartal ve Kartal, 2020: 765; Keleş, Hamamcı ve Çoban, 2012: 329).

Toplumsal bir örgütlenme biçimi olarak Yeşil hareketi bu süreçte küresel niteliğiyle doğayla insan ilişkisini ekonomik büyüme ve teknolojik gelişme modeliyle bütünleştirmeyen bir uygarlık modeline getirilen eleştirilerden doğmuştur (Castells and Ince, 2006). Yeşil harekette amaç, parlamenter demokrasi yoluyla iktidara gelip program uygulatmak değil, "yurttaş inisiyatiflerine dayalı" yeni bir

siyasi anlayışın geliştirilmesini sağlamaktır. Sivil toplum içinde ve devlet denetimi dışında yeni bir ilişkiler ağı kurup, parlamentoya da bunu ortaya koyma işlevini verme düşüncesindedirler. 1970'lerde yoğunlaşan çevre sorunları karşısında yasama organları bünyesindeki siyasi partilerin yetersiz kalmaları baskı gruplarının partileşmelerine neden olmuştur (Keleş, Hamamcı ve Çoban, 2012: 437). Kuşkusuz yasama organında bulunmak, siyasi partilere seslerini daha fazla duyurabilme, reklam yapma, yardım alma, bazı hizmetlerden ücretsiz yararlanma gibi ayrıcalıklar tanımaktadır (Şimşek 1993: Akt. Özer, 2001: 180-181).

Denebilir ki, çevreyi korumaya yönelik girişimler hem siyasal partiler şeklinde hem sivil toplum örgütleri şeklinde iki yönlü olarak ortaya çıkmıştır. Çevre sorunlarının özellikle 1960'ların sonundan itibaren toplumsal bir sorun olarak algılanmasıyla birlikte, toplumda tepkiler de yükselmeye başlamıştır. Artık, karar alma mekanizmasında çevrenin gözetilmesi yönünde baskılar artmıştır. Yönetim üzerinde bu baskı mekanizmasının kurulmasında çevreci dernekler ve toplumsal birliktelikler önemli rol oynamışlardır. Günümüzde çevreci hareketlerin çabaları sonucu çevre, kimi zaman doğrudan kimi zaman da dolaylı olarak politikanın sürekli gündem maddesi haline gelmiştir (Keleş, Hamamcı ve Çoban, 2012: 289; Kılıç, 2008: Akt. Çakır vd., 2020: 249).

Çevreci sivil toplum kuruluşları çevrenin korunması, doğal kaynakların muhafazası ve ekolojik açıdan sorumlu politikaların teşvik edilmesi için çalışmaktadırlar. Çevre sorunlarının ulusal sınırları aşan bir nitelikte olduğu göz önüne alındığında, çevreci STK'ların ulus ötesi düzeyde örgütlenmeleri ve faaliyet göstermeleri kaçınılmaz hâle gelmiştir (Thiele 1999: Akt. Bektaş, 2024: 224). Bu anlamda Dünya Doğayı Koruma Vakfı, Greenpeace ve Dünya Dostları Uluslararası Örgütü küresel çapta çevre sorunlarıyla ilgilenen ve en çok üyeye sahip olan sivil toplum örgütleridir (Akyüz, 2020: 120). Çevreci hareketler, taleplerini iktidara/yönetime iletebilmek veya tepkilerini ortaya koyabilmek için çeşitli yol ve yöntemlere başvururlar. Çevreci hareketlerin protesto yöntemleri arasında, yürüyüşler, gösteriler, oturma eylemleri, imza kampanyaları ve boykotlar sayılabilir. Bunların dışında çevreci hareketler, tüketicileri çevre dostu ürünlerin kullanılması yönünde teşvik etme, medyayı harekete geçirme, lobicilik, sivil itaatsizlik gibi yöntemlere başvurabilmektedirler (Turgut 2009: Akt. Balkaya, 2014: 47). Çevre konusunda yaptıkları çalışmalar ile toplumsal bilinci artırmayı amaçlayan çevre örgütleri, sivil halktan aldıkları destek ile iktidar karşısında güç kazanmaya çalışarak çevre politikalarında söz sahibi olmaktadırlar (Akyüz, 2020: 120-121).

Çevreci hareketler sivil toplum kuruluşu olarak varlık göstermeye çalışırken medyanın olanaklarından ve dijital kaynaklardan yararlanma yolunu seçmişlerdir. Örneğin 1990'larda internetin hızlı yayılımı ile bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişip yaygınlaşması, sivil toplum kuruluşları için küresel bir ortam oluşturmuş ve sivil toplum kuruluşları faaliyetlerini dijital ortama taşıyarak dönüşüm sürecine girmişlerdir. 2000'li yıllara gelindiğinde sivil toplum kuruluşları dijital teknolojilerin, sosyal platformların hâkim olduğu, büyük veri ve algoritmaların toplumu analiz etme imkânı verdiği yeni ortamda başta hedef kitlelerle etkili iletişim olmak üzere birçok fayda elde etmeye başlamışlardır (Cömert, 2019: Akt. Yıldırımalp, 2021: 408). Bir diğer ifadeyle, dijital teknolojilerin ve sosyal platformların gelişmesi, toplumsal konularda çalışan tüm sivil toplum kuruluşlarının özellikle bilgi ve iletişim teknolojileri kullanımını ve sosyal medya üzerinden etkinliklerinin artması sonucunu doğurmuştur. İçerik üretimi, tüketimi ve yeniden üretimi süreçlerinde çok kanallı yapısıyla sivil toplum kuruluşlarına fayda sağlayan sosyal medya, sivil toplum kuruluşlarının görünürlüğü açısından da olumlu sonuçlara yol açmıştır. Sonuç olarak Facebook, Instagram, Twitter, YouTube, LinkedIn gibi sosyal medya platformları, sivil toplum kuruluşlarının etkinliklerini ve örgütlenme pratiklerinin kapsamını ve kapasitesini arttırmaktadır (Çiftçi, 2020: Akt. Yıldırımalp, 2021: 408-409).

Sivil toplum kuruluşları için yeni iletişim ve bilgi teknolojileri, çalışmalarını yayma ve sesini daha fazla kişiye ulaştırarak bu alanlara ilgiyi çoğaltma, çoğu zaman gönüllülükle yürüyen faaliyetlere

katılım ve desteğin arttırılması gibi savunuculuk faaliyetleri kadar, doğrudan dijital araçlar vasıtasıyla veya dijital ortamda gerçekleşen hak ihlallerini izleme, belgeleme, bu ihlallere karşı tutum ve ortak stratejiler geliştirme bakımından da öncelik teşkil eden konulardan biri haline gelmektedir (Özen vd., 2021: 17). Çevreci sivil toplum kuruluşlarının da bu sürece eklemlendiğini belirtmek gerekir.

1.1. Türkiye'de Çevrecilik Siyaseti, Sivil Toplum Kuruluşları ve Dijitalleşme

Bir asrı aşan Cumhuriyet Türkiye'sinin ilk yirmi yılında, devlet öncülüğüyle modernleşme, sanayileşme ve kentleşme girişimleri öne çıkmıştır. Bu girişim çabalarına rağmen 1950 yılına gelindiğinde dahi ülke nüfusundaki her dört kişiden üçü kırsal alanlarda yaşamlarını sürdürüyordu. Kırsal ağırlıklı toplumsal yapıdaki değişimler, 1950'li yıllarda kırsal alanlarda tarımda makineleşmenin ve ulaşım hizmetlerinin hız kazanması ve sonraki on yıllarda bu hızın artması sonucunda gerçekleşmiştir. Böylece kırsal alanlardaki istihdam fazlası yüzbinler ve giderek milyonlar, kentlere ve özellikle iş bulma beklentisinin yüksek olduğu büyük kentlere yönelmişlerdir. Bu iç göç dalgası sonucu 1980'lerin ortasına gelindiğinde kentsel nüfus, kır nüfusunu geçmiştir. İç göçe bağlı hızlı kentleşme ve buna bağlı olarak konut açığı gerçekliğinin öne çıktığı bu dönemde kentlerin ekolojik alanları konutlarla ve de sanayi tesisleriyle dolmuştur. Nitekim 1960'lı yılların siyah beyaz İstanbul filmlerinde dikkat çeken boş tepelik alanlar, sonrasında hızlı bir yapılaşmaya uğramıştır. Aynı şekilde İzmir'in de 1960'larda kent fotoğraflarındaki boş tepeler, yirmi yıl sonra gecekondu yerleşimleriyle dolmuştur. 1980'lerden 2000'li yıllara uzanan dönemde, kentlerde artan nüfus birikimi ve sanayileşme, çevresel sorunlardan geçilmeyen kentsel mekânları öne çıkarmıştır. Kentsel mekânlardaki değişim beraberinde yeni insan yerleşimlerine sahne olmuştur (Gülersoy, 2022).

Yukarıda özetlenen tarihsel süreçte, çevre sorunlarına dikkat çeken oluşumlar ortaya çıkmıştır. Önceleri mesleki örgütlenme çerçevesinde bir gelişim sağlanmıştır. Bu anlamda 1924 yılında kurulan Türkiye Ormancılar Derneği dünyanın en eski çevre örgütlenmelerinden biridir (Akyüz, 2020: 120). Cumhuriyetin ilk yıllarından 1950'li yıllara kadar ki dönemdeki çevre örgütlenmeleri seçkinci nitelikteydi ve devletten bağımsız bir baskı grubu gibi davranmaları düşünülemezdi. 1950'lerden 1970'lere kadar geçen süreçte kurulan dernekler ise çoğunlukla mağaracılar, jeomorfologlar, ekolojistler, klimatologlar gibi meslek grupları tarafından kurulmuştur (Atauz 2000: Akt. Polat ve Kartal, 2020: 310). Türkiye'de çevreci anlayış 1970'lerden önce kurulan çevreci sivil toplum örgütleri ve çevreci anlayışa sahip kişiler tarafından dile getirilse dahi 1970'lerden sonra dünyadaki çevresel gelişmelere bağlı olarak artış göstermeye başlamıştır. Türkiye'de 1980'li yılların sonlarına doğru yeşil hareket, özellikle yeşil partilerin siyasal hayata girmesiyle siyasal bir ideolojiye dönüşmüştür (Bozkır, 2018: 57; Keleş, Hamamcı ve Çoban, 2012: 329).

Türkiye'de yeşil partilerin kurulmasının dışında çevreyi korumak adına kamuoyu yaratmak, bireylere çevre bilincini aşılamak ve devletin çevreci olmayan uygulamalarına tepki göstermek gayesinde olan çevreci otoritelerin sayıları artmıştır. Çevreci sivil toplum örgütlerinin, çevre kirliliğini önlemek adına faaliyetlerde bulunması ve artan kentleşme nedeniyle çevreye daha fazla zarar verdiğini, bunun için de kentlerin düzeninin sağlanarak kirliliğin önüne geçilmesi adına eğitici faaliyetlerin yapılmak istenmesi Türkiye'de yeşil hareketin güçlenmesine ön ayak olmuştur (Kaya, 2011: Akt. Bozkır, 2018: 63). 1980'lerde ise çevre sorunları sıkça tartışılan bir konu hâline gelmiştir. Çevreciler daha aktif hâle gelmiş, örgüt türleri ve sayıları artmıştır. Ayrıca örgütlerin ülke çapındaki dağılımı yaygınlaşmıştır. Bu dönemde basının da ilgisini çekmeyi başaran çevreci örgütler kamuoyu oluşumunu etkilemiştir. Çevre hareketlerinin yükselişinde, serbest piyasa ekonomisine geçiş sürecinin çevresel değerlere verdiği tahribatın önemli bir payının olduğu belirtilmektedir (Sezen, 2017: Akt. Balım ve Özcan, 2024: 48; Keleş, Hamamcı ve Çoban, 2012: 324).

Türkiye'de 1990'lı yıllar hidroelektrik santrallerine ve madencilik faaliyetlerine karşı protestoların yapıldığı bir süreci ifade etmektedir. 1990'lı yılların sonu, çevre sorunlarının farklılaşıp

çeşitlenmesiyle birlikte yeni direniş alanlarının oluşmasının ve toplamda Türkiye'deki çevre hareketinin niceliksel genişlemesinin yılları olmuştur (Keleş, Hamamcı ve Çoban, 2012: 324; Öztürk, 2017: 451). Bu yıllarda Türkiye'de çevreye ilişkin çabaların; çevre felaketleri, kirlilik, plansız kentleşme, ormansızlaşma ve biyolojik çeşitlilik kaybı gibi konulardaki endişelerden doğan taban hareketlerinin yanı sıra daha kurumsal ve ulusal ölçekte organize olmuş ekolojik kaygılara dikkat çeken sivil toplum faaliyetlerini kapsayan biçimde çeşitlendiği görülmektedir (Bektaş, 2024: 228; Keleş, Hamamcı ve Çoban, 2012: 324). Aynı tarihlerde ulusal düzeyde faaliyet gösteren, görece yüksek sayıda üyeye sahip çevreci örgütler kurulmuştur. Bunlar arasında 1990 yılında kurulan ÇEKÜL (Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı), kısa adıyla TEMA olarak bilinen Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı (1992), 1993 yılında kurulan TÜRÇEV (Türkiye Çevre Eğitim Vakfı), 1994 yılında kurulan Deniz Temiz/TURMEPA Derneği ve 1996 yılında kurulan Doğal Hayatı Koruma Vakfı sayılabilir. Yine 1992 yılında Greenpeace Akdeniz Ofisi'ne bağlı olarak faaliyet gösteren Greenpeace Türkiye ve Doğal Hayatı Koruma Vakfı'nın Türkiye Ofisi olarak faaliyetlerini yürüttüğü Dünya Doğayı Koruma Vakfı (WWF) uluslararası STK'lar arasında gösterilebilir (Bektaş, 2024: 232).

Türkiye'de kurulan yeşilci sivil toplum örgütleri temelde iki gruba ayrılabilir. Bunlar; radikaller (ekolojistler ve köktenciler) çevreciler ve çevre korumacılardır (liberaller, çevreciler). Bu ayrımın, örgütlerin kendilerini tanımlama usulleri ve yaptıkları faaliyetlerin amaçları dikkate alınarak yapıldığını belirtmek gerekir (Kavas, 2011: 100-101). Radikal çevreciler: "Greenpeace (Yeşil Barış), Toplumsal Ekoloji Grubu, Batı Akdeniz Çevre Platformu (BAÇEP)" gibi çevreci örgütler iken "Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı (TEMA), Doğal Hayatı Koruma Vakfı (WWF) vs." çevre korumacıdır. Elbette ki iki grubun kapsamına girmeyen çevreci diğer sivil toplum örgütleri de mevcuttur (Bozkır, 2018: 66). Duru, Türkiye'de çevreci sivil toplum örgütlerini dünya görüşleri, çevreye bakışları, siyasal eğilimleri açısından çevre korumacılar, çevreciler ve yeşil toplumcular olarak üçe ayırmıştır. Çevre korumacılar, kapitalist iktisadi sistemin sorunlarına pek eğilmeden devlet ile ilişkilerini güçlü tutarak yasal süreçlere katkı sağlayan reformcu örgütlerdir. Türkiye Hayvan Koruma Derneği, TEMA, Türkiye Çevre Vakfı gibi sivil toplum örgütleri çevre korumacı örgütlerdir. Çevreciler ise siyasal toplumsal çözüm üretmek konusunda duyarlı olmasıyla insan hakları ve demokrasi sorunlarına, yeşil toplumculara yakın durmaktadırlar. Karadeniz Çevrecileri, Çağdaş İstanbul Platformu, Yeşiller Derneği, Turgut Reis Gönüllüleri gibi sivil toplum örgütleri çevreciler olarak sınıflandırılmıştır. Yeşil Toplumcular ise, çevre sorunlarının dayanağını siyasal alan olarak gören yaklaşım, feminizm ve insan hakları ile yakından ilgilenmektedirler. Arkadaş Çevre Grubu, Dünya Dostları Derneği, SOS Akdeniz, Çevre Duyarlılığı Grubu gibi sivil toplum örgütleri de yeşil toplumcular olarak sınıflandırılmaktadır. Bu tür örgütlerin çalışmaları, doğal kaynakların korunması, ormanların korunması, çevre bilincinin geliştirilmesi, nesli tehdit altındaki canlılara yönelik çalışmalar, termik ve nükleer karşıtı kampanyalar gibi birçok konuları içermektedir (Duru, 1995: Akt. Güler, 2023:1151).

Tarihsel olarak çevreci örgütlenmeler içinde 1990'lı yıllarda ivme kazanmış olan kurumsallaşma süreci 2000'li yıllarda çevreciliğe yeni perspektifler sağlamıştır. Profesyonelleşme olarak tanımlanabilecek bu süreç sonucunda çevre, dernek ve vakıfların siyasal ve ekonomik programlarını netleştirmesi düşünsel yapı anlamında ideolojik konumlarını belirgin hale getirmiştir. Daha önce farklı konulara aynı ilgiyle yönelen çevre kuruluşları, çalışma alanlarını daha spesifik konularda yoğunlaştırarak kurumsallaşmayla profesyonelleşmeyi bir arada var edecek kurum içi işleyişler üretmişlerdir. Bu anlamda örneğin TEMA (Türkiye Erozyonla Mücadele ve Ağaçlandırma) Vakfı temel olarak ağaçlandırmaya odaklanırken Türkiye Çevre Vakfı Türkiye'deki çevre konularıyla ilgili hukuki mevzuatların geliştirilmesi için faaliyetler yürütmüştür (Öztürk, 2017: 452). 1990'lı yılların ortalarından

sonra kurulan ve 2000'li yıllardan nicelik ve nitelik olarak fazlalaşan çevre vakıf ve derneklerinin kitleleri eğitme yönünde projeler geliştirmesi ve çevre eğitimini kendi yapılarının bir parçası haline getirmesi çevrecilik fikrinin yerleşmesi için önemli bir adım oluşturmuştur (Öztürk, 2017: 455).

Etkinlikleriyle kamusal alanda görünürlük kazanmış ve belli bir kurumsallaşma düzeyine ulaşmış STK'ların üyelerine ve gönüllülere ulaşmanın yanı sıra politika belirleyenler ve kanun yapıcılar üzerinde de kendi amaçları doğrultusunda etkili olmak için değişen koşullara uygun olarak dijital olanaklardan yararlandıkları ve giderek sosyal medyayı yaygın kullandıkları gözlenmektedir. Dijitalleşmeyle toplumsal faaliyetlerin daha fazla çevrimiçi olarak yürütülmesi esnasında insan etkileşimleri değişim göstermekte, STK'lar için bağış toplama, üyelik işlemleri, alan çalışmaları gibi pek çok faaliyeti yürütmek daha kolay hale gelmektedir. Bu durum kuşkusuz STK'ların hedeflerini gerçekleştirmelerindeki başarı oranlarına da yansımaktadır.

Dijitalleşmeyi yaygınlaştırmak için 2004 yılından beri sivil toplum kuruluşlarının güçlenip daha etkin çalışmalar yapmalarına destek olmak adına çalışan ve hak temelli yaklaşıma sahip örgütlenmelere öncelik tanıyan Sivil Toplum Geliştirme Merkezi (STGM) 2011'de yayımladığı "Sivil Toplum Örgütleri İçin Bilişim Rehberi" ile sivil toplum kuruluşlarını yeni medya, bilgisayar ve internet kullanımı, teknik bilgiler konularında bilinçlendirerek, dijital dönüşüme destek sağlamaktadır (Yıldırımalp, 2021: 412).

STK'ların dijitalleşmesine ilişkin verilere ulaşmak adına Prof. Dr. Mustafa Umur Tosun başkanlığında yürütülen bir projede 7451 STK ile DERBİS üzerinden çevrimiçi anket yapılmıştır. Haziran-Aralık 2021 süresince yürütülen faaliyetler ekseninde Sivil Toplum Dijitalleşmesi isimli raporda şunlar bulgulanmıştır: STK'lar tarafından en yaygın kullanılan sosyal medya mecraları Facebook, Twitter ve Instagram'dır. Bu mecralarda hesaba sahip STK'ların temsilcileri, tercih sebeplerini hedef kitleye daha etkin bir şekilde ulaşmak ve görünürlüklerini artırmak olarak belirtmişlerdir. Söz konusu mecraları Youtube izlemektedir. Bu platform, farkındalık yaratmak veya faaliyetler ile ilgili bilgilendirme yapmak amacı ile daha çok hak savunuculuğu ve insani yardım faaliyet alanlarına sahip STK'lar tarafından kullanılmaktadır. Video içerikli paylaşım yöntemleri çok kullanmayan STK'lar ise bunun nedenini bu tip içerik üretmenin zorluğu ve maliyeti olarak dile getirmiştir (Sivil Toplum Dijitalleşmesi Raporu, 2021: 128).

STK'ların bilişim alanındaki etkilerini artırma yolunda Türkiye'de sivil toplum kuruluşlarına ve aktivistlerin küçük ölçekli, kısa dönemli hak odaklı faaliyetlerine ayni katkılar sunan, uzmanlık desteği veren AB Sivil Düşün, sivil toplum kuruluşlarına "Web ve Sosyal Medya Yönetimi" eğitimleri vermektedir. 2019 yılında yayımladığı "STÖ'ler için Web ve Sosyal Medya Yönetimi Rehberi" ile web sitesi, sosyal medya gibi dijital araçlarla ilgili bilgi ve dijital çağ stratejileri sunmaktadır. 2020 yılında tamamlanan Sürdürülebilirlik Adımları Derneği'nin AB Sivil Düşün programı kapsamında gerçekleştirdiği "STK'lar İçin Dijital Dönüşüm Projesi" de bu konuda verilebilecek güncel örnekler arasında yer almaktadır. Dolayısıyla son yıllarda sivil toplum kuruluşlarının dijital dönüşüm olanaklarına yönelik projeler ve eğitimlere yöneldikleri izlenmektedir. Bunlara ek olarak Koç Üniversitesi Sosyal Etki Forumu'nun (KUSIF) 2015'te yayımladığı ve 89 sivil toplum kuruluşu ile gerçekleştirilen "Türkiye'de Sivil Toplum Kuruluşları için Sosyal Etki Ölçümlemesi" çalışmasına göre araştırmaya katılan sivil toplum kuruluşlarının %97'sinin aktif olarak web sitesi kullandıkları, en çok tercih edilen sosyal medya aracının ise %90 ile Facebook olduğu belirtilmektedir (Yıldırımalp, 2021: 412).

Genel hatlarıyla bakıldığında dijitalleşen bir çağda sivil toplum kuruluşları bireylerin kendi etkinlikleri çerçevesindeki mücadelelerine katılımlarını sağlamak adına katılımcı demokratik bir kültürün oluşturulmasına ön ayak olmaktadırlar. Çevre sorunları açısından birçok katılım kanalını canlı tutarak daha çok kişiyi kendi meşru talepleri konusunda bir araya getirerek sonuç alıcı eylemler içinde bulundukları gibi gelecekte de etkili çalışmalar yapabilirler. Bunun başarısı ise kendi gruplarını

bilgilendirme, insanlarla etkileşimli olma, yeni medya platformları üzerinden kampanyalar oluşturma, süreci takip etme, gösteri düzenleme gibi faaliyetleri organize etmeleriyle ilişkilidir. Bir yandan demokrasiye hizmet etmek, diğer yandan üyelerini mobilize etmek söz konusu olduğunda dijital olanakları optimal düzeyle kullanmak sivil toplum kuruluşları için oldukça önemlidir. Dijital araçları kullanarak toplumsal, kültürel çıkarların korunması ve savunulmasında söz sahibi olabilmeleri etkileşimli, işbirlikçi, katılımcı kültürün yayılması ve katılımcı demokrasinin farklı bir boyut almasına katkı sağlar (Geçkin: 2015). Şüphesiz ki, demokrasinin gelişiminde STK'lar katılımı artırdığı gibi demokratik bir toplum yapısının oluşturulmasında da büyük bir önem taşırlar. Toplumu bilinçlendiren, yönlendiren ve isteklerini yönetime ileten kuruluşlar olarak STK'ların demokrasinin vazgeçilmez unsurları olduğunun burada altını çizmek gerekir. STK'lar toplumun içinden geldikleri için toplumun sorunlarını, eksikliklerini ve ihtiyaçlarını kolaylıkla tespit edebilmekte ve etkili çözümler üretebilmektedirler (Karataş, 2014: 858). Çevre alanındaki sivil toplum kuruluşlarının bu çerçevede etkinlikler yürütürken üyelerinin, gönüllülerinin, ilgililerin desteğini aldığı, etkinliklere katılım gösterenler üzerinden çevre bilinci oluştururken ekopolitikaya etkide bulunduklarını ifade etmek mümkündür. Özellikle katılımcı demokrasinin geliştirilmesinde sivil toplum kuruluşlarının rollerini dijital dünyanın olanaklarını kullanarak daha etkin bir şekilde yerine getirdiğinde daha etkili ve verimli sonuçlar alındığını belirtmek gerekir. Elbette, yaşanan çevre sorunlarının yanı sıra gelecekte ortaya çıkması beklenen çevre krizlerinin üstesinden gelmek konusunda çevrenin bütününü önemseyerek küresel düzeyde giderek daha fazla ortak eylemde bulunmanın koşullarını oluşturmayı da değerli bir sorumluluk olarak görecek sivil toplum örgütlenmelerinin önemini bir kez daha anımsatmakta fayda vardır (Bauman, Kociatkiewicz and Kostera, 2024).

Kısacası, yaşadığımız yüzyılda insanlığı tehdit eden bütün tehlikeler arasında bugün en çok öne çıkanı, üstünde en çok araştırma yapılan ve en çok belge toplanan konu küresel iklim değişikliğinin yarattığı tehlike ve onun sonuçlarıdır. Sera etkisiyle sıcaklığın artışı, zamanla deniz seviyesinin yükselmesi, buzulların erimesi, yağış düzeninin değişmesi, tatlı su kaynaklarının tuzlulaşması/kuruması, çölleşme gibi iklimde yaşanacak değişimler iklim göçü, yoksulluk, kıtlık, susuzluk, olmak üzere onarılmaz zararlara neden olacak ve birçok sosyal problemi de beraberinde getirecektir. Dolayısıyla ekopolitikanın önemi gün geçtikçe artmaktadır. İnsanlar çevre konusundaki tutumlarını değiştirmezse çevresel yıkımların, iklim değişikliğinin, hava kirliliğinin karşısında kamu sağlığının bozulması başta olmak üzere ağır bedeller ödeyeceklerdir (Maalouf, 2017). Bu sebeple demokratik bir varlık olarak çevreci sivil toplum kuruluşlarının faaliyetleri ve talepleri oldukça değer taşıdığı gibi gündemlerinde yeşilin olmadığı (Barlas, 2013; Gülersoy, Kaya, Şeker ve Gülersoy, 2024) siyasetçiler ve kanun yapıcılar tarafından da dikkate alınmak zorundadır.

2. TEMA Vakfı Bağlamında Ekopolitika ve Dijitalleşme İlişkisi

Dünyada olduğu gibi Türkiye'de de artan kirlilik, iklim değişikliğinin etkileri, yok olan ve tahrip edilen doğal alanlar, çölleşme, ekolojik yıkım, ormansızlaşma ve su kaynaklarının kuruması, iklim göçü gibi önemli çevre sorunlarına her geçen gün bir yenisi daha eklenmektedir. Toplumun çevre ile doğru ve sağlam ilişkiler geliştirebilmesi amacıyla öncelikle çevreyi koruma ve geliştirmenin önemine ilişkin bilinç kazanmaya ihtiyacı bulunmaktadır. Bu sebeple Türkiye'de toplumun çevre konusunda bilinçlendirilmesi ve eğitilmesi noktasında çevreci STK'lara önemli görevler düşmektedir (Gülersoy, Kaya, Şeker ve Gülersoy, 2024; Karataş, 2014: 860). Nitekim Çevre Kanunu'nun 3. Maddesinde yer alan idare meslek odaları, birlikler ve sivil toplum kuruluşları başta olmak üzere herkes, kirliliğin önlenmesiyle görevli olup bu konuda alınacak önlemlere ve belirlenen esaslara uymakla yükümlüdür (Akkoyunlu Ertan, 2024: 212) ibaresi de bu anlamda çevreci STK'lara önemli bir çalışma alanı açmaktadır.

Günümüzde çevreci sivil toplum kuruluşları, çağın getirisi olan dijital araçlardan yararlanarak aynı zamanda demokrasinin gelişimine katkı sağlamaktadırlar. Elbette çevreci STK'ların etkisinin artırılmasına dönük olarak dijital olanaklardan daha çok yararlanma yoluna gitmeleri arzu edilen bir durumdur. Sonuçta;

> "metin, görsel, video ve ses dosyalarını aynı anda paylaşmaya izin veren çoklu medya yapısı ile hedef kitlenin daha büyük bir boyutuna ulaşması, maliyetleri düşürmesi, bilgi alışverişi ve birlikte yaratmaya zemin oluşturması, çevreye daha az zararlı olması gibi nedenlerle dijital aktivist hareketler STK'lar tarafından tercih edilmektedir. Çevreci STK'ların eylem çeşitliliği içinde bulunan dijital aktivist hareketler arasında toplumsal soruna dikkat çekme/ifşa etme, boykot, imza kampanyası, hactivizm, Google bombing gibi pek çok uygulama etkili politikaların geliştirilmesinde katkı verici olmaktadır" (Altar ve Topsümer, 2023: 9).

TEMA (Türkiye Erozyonla Mücadele Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı) Türkiye'nin en eski ve en önemli çevre kuruluşlarından biridir. TEMA 11 Eylül 1992 tarihinde Hayrettin Karaca ve Ahmet Nihat Gökyiğit tarafından İstanbul'da kurulmuştur (Hoda, 2017: 102). Bugüne kadar TEMA birçok ağaçlandırma, orman kurma, fidan dikme projeleriyle Türkiye'de kuraklık tehlikesine dikkat çekmiş; daha yeşil bir Türkiye için önemli çalışmalarda bulunmuş ve genç neslin doğa bilinciyle yetişmesine katkıda bulunmaya çalışan bir vakıf olarak ön plana çıkmıştır (Karataş vd., 2018). TEMA Vakfı'nın son 30 yılda yaptığı çalışmalar şöyle özetlenmektedir: 27 bin futbol sahası büyüklüğü alanda 22,7 milyon fidan dikimi, 22 bin futbol sahası büyüklüğü alanda 700 milyon meşe palamudu ekimi, 331 kırsal kalkınma, koruma ve ağaçlandırma projesini başarıyla yürütmek. Doğal varlıkları korumak için açılan 291 davanın 176'sını kazanan Vakıf, ülke genelinde 1 milyonu aşkın gönüllüsü olduğunu, 200 bin öğretmen ve 35 bini aşkın kamu görevlisine yüz yüze ve dijital kanallarla çevre eğitimi, 5 milyondan fazla öğrenciye doğa eğitimleri ve farkındalık çalışmaları yaptıklarını ve 100'e yakın kitap yayımladıklarını belirtmektedir (TEMA: 2025). TEMA Vakfı'nın Türkiye'de yürüttüğü çalışmalar arasında "TEMA Vakfı Ağaç Kardeşliği" de bulunmaktadır. 12 Kasım 2017 tarihinde gerçekleşen 39. İstanbul Avrasya Maratonu'nda "TEMA Vakfı Ağaç Kardeşliği" için koşarak bağış toplanmış; bu bağışlar "iki sadık sevgili" toprak ve fidan bir vücutta can bulmuştur. Bir vücutta can bulan toprak ve fidan milyonlarca canlının besin, barınma gibi birçok ihtiyaçlarını karşılayacaktır (Hoda, 2017: 103). Web sitesini eyleme geçirme amaçlı kullanan ulusal STK'lar arasında Türkiye Erozyonla Mücadele Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı (TEMA) ve Doğa ile Barış Derneği de yer alır. Türkiye Erozyonla Mücadele Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı'nın web sitesi bir afiş (banner) ile açılmakta ve çocuklara yönelik doğa eğitimi için "TEMA yaz 3464'e gönder" sloganı ile ziyaretçilerini maddi bir destek için eyleme yönlendirmektedir (Tani ve Boztepe Taşkıran, 2018: 534).

TEMA Vakfı'nın ekolojik farkındalık oluşturmaya dönük faaliyetleri, çok sayıda yerli ya da yabancı insanı çabuk aktive etmekte ve geleneksel medyanın, siyasilerin ve ünlülerin desteğini almayı başarmaktadır. Bunun yanında topluma pozitif mesaj ve başarma umudu verecek şekilde kaleme alınan içerikler gönüllüler tarafından desteklenmekte ve ekolojik sorunların toplum tarafından doğru algılanmasında etkili olmaktadır (Budak, 2018: 118). Bu durum ise hiç kuşkusuz ekopolitikaya yön verebilmekte ve karar alıcıların ekolojik etik temelinde hareket etmelerine neden olabilmektedir. Bu bağlamda TEMA Vakfı Yerel Yönetimler İçin Ekosiyaset Belgesi 2024'de şu konulara dikkat çekmiştir: Yerel yönetimler doğal varlıkları koruyucu ve onarıcı kentsel politikalara yönelmelidir. Bunun için doğa olaylarına karşı dirençlilik, iklim koruma ve iklim değişikliğine uyum, yaşanabilir kentler için temiz gıda; su ve hava, sağlıklı yerleşimler ve sürdürülebilir yaşam için demokratik katılım konusunda önerilerde bulunmuşlardır. Özellikle demokratik katılım için; çevresel konularla ilgili alt çalışma grupları kurulması, Kent Konseylerinin etkinleştirilerek çevreci sivil toplum kuruluşlarının bu sürece katılımının kolaylaştırılması, katılımcı bütçe uygulamaları başlatılarak yurttaşların proje süreçlerine

doğrudan dâhil edilmesi, çevreyle ilgili konularda katılım mekanizmalarının etkinleştirilmesi, güçlendirilmesi ve sürekliliğinin sağlanmasının yanı sıra yerel yönetimlerin ÇED/SÇD gibi merkezi yönetimlerce yürütülen süreçlere katılım sağlaması konularına vurgu yapılmıştır (Tema Vakfı Yerel Yönetimler İçin Ekosiyaset Belgesi 2024: 53).

TEMA Vakfı'nın ekopolitika geliştirilmesi konusunda içinde yer aldığı İklim Ağına da burada göz atmak gerekir. 17-23 Ocaklı 2025 tarihli Haftalık *Oksijen Gazetesi*'nde Elif Ergu'nun konuya ilişkin kaleme aldığı değerlendirmenin içeriğine ekopolitika açısından bakmak mümkündür. Değerlendirmede, Ocak 2025'te Türkiye'de İklim Ağı kuran 15 sivil toplum kuruluşundan söz edilirken ekopolitikayı etkileme anlamında önemli bir yapılanmanın hayata geçirildiğini belirtmek gerekir. Aslında iklim krizinin doğa, canlılar ve toplumlar üzerindeki olumsuz yansımaları her geçen gün artarken ve harekete geçmek için zaman daralırken, iklim krizinin etkilerini önlemeye yönelik çalışmalar yapan STK'ların bir araya gelmesiyle şekillenen İklim Ağı, enerji dönüşümü ve ekosistem bütünlüğünün sağlanması gibi kritik alanlarda somut adımlar talep ediyor. İklim değişikliğiyle mücadelenin sadece bir doğa koruma meselesi olmadığını, aynı zamanda sosyoekonomik bir dönüşüm gerektirdiğini vurgulayan İklim Ağı üyelerinden TEMA Vakfı Çevre Politikaları ve Uluslararası İlişkiler bölüm başkan yardımcısı Berna Balcıoğlu, 2025 yılında yürürlüğe girmesi planlanan İklim Kanunu taslağının, iklim değişikliğiyle etkin bir mücadele için gerekli azaltım ve uyum hedeflerini içermediğine dikkat çekmiştir. Ayrıca iklim krizinin çok katmanlı bir sorun olması nedeniyle iklim politikalarının oluşturulma süreçlerinde kapsayıcı yaklaşımların ele alınmasının hayati önem taşıdığını ve bu nedenle sivil toplumun sürece dahil edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Konuya ilişkin, Balcıoğlu şunu da ifade etmiştir, "unutmamalıyız ki, iklim adaletinin sağlanabilmesi için iklim krizinden etkilenen tüm kesimlerin politika oluşturma süreçlerine aktif olarak dâhil edilmesi gerekiyor" (Ergu, 2025). TEMA'nın İklim Ağı'nda bulunması vakfın bir sivil toplum kuruluşu kimliğiyle amaçlarına sahip çıkarak toplumsal işlevini yerine getirdiğinin bir göstergesi olarak kabul edilmelidir.

Resim 1. Kozyaka Köyü İnternette (TEMA, 1998).

KOZYAKA KÖYÜ İNTERNET'TE

Avrupa Çevre Eğitim Vakfı (FEEE) tarafından yürütülmekte olan "Çevrenin Genç Sözcüleri Projesi" kapsamında, çeşitli ülkelerdeki örnek çevre koruma ve sürdürülebilir kalkınma çalışmaları incelenmektedir. Farklı ülkelerden gelen öğrenciler, seçilen ülkedeki örnek çalışmaları izleyerek, o yörede belli bir süre metodojik haber araştırma yapmaktalar.

19 - 25 Nisan 1998 tarihleri arasında Bolu Seben Kozyaka Köyü'ne, TEMA Vakfı ve TURÇEV (Türkiye Çevre Eğitim Vakfı) işbirliği ile Uluslararası bir gezi yapıldı. TEMAVakfı tarafından Kozyaka köyünde gerçekleştirilen Kırsal Kalkınma Projesi'ni incelemek üzere yapılan geziye 3' ü yabancı 7 öğrenci katıldı. Bu gezide yapılan incelemeler, internet üzerinden Avrupa Çevre Eğitim Vakfı'nın network ağına bağlı 8 ülke (Türkiye, Danimarka, Fransa, İngiltere, İrlanda, İtalya, Portekiz, Yunanistan) ve bu ülkelere bağlı 97 okulla, ilgili kişi ve kuruluşlara Makale 1, Makale 2 adı altında rapor edildi.

TEMA Vakfı ve TURÇEV arasında gerçekleştirilen bu çalışmanın hazırlıkları

İşletme Müdürlüğü ve Kozyaka Köyü Muhtarlığı'nın ilgi ve desteğinin payı büyüktü. Kozyaka köylülerinin candan misafirperverliği ile ağırlanan konuk heyet inceleme bölgesinden çok memnun ayrıldılar.

Bu inceleme sonunda yazılan ve internette yayınlanan raporlarda, gerçekleştirilen çalışmalar şöyle de rapor edilmiştir.

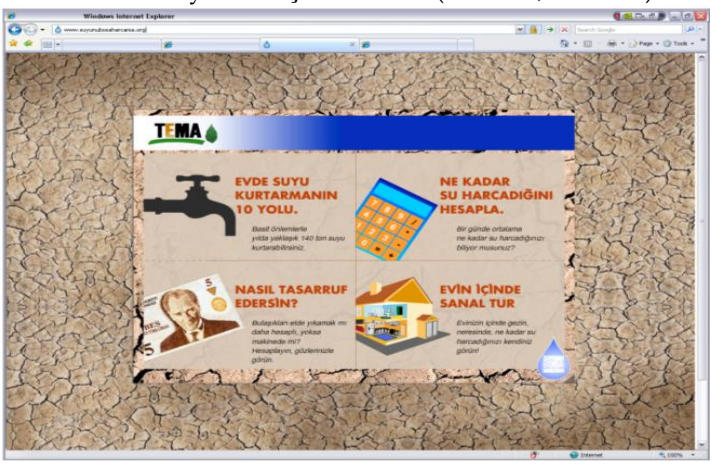
Türkiye'de erozyonun büyüklüğü, sağlarının yüzde 78'ini kaybetmiş kel bir insanın görünümüne benzetilerek "İnsanların bilerek ya da bilmeyerek yaptıkları eylemler sonucunda erozyon oluşmaktadır. Erozyon Türkiye'nin en önemli sorunudur. TEMA Vakfı'nın yaptığı proje ile Kozyaka Köyü'nde gö

İnternet teknolojisi, sosyal medya ve TEMA ilişkisine bakacak olur isek, Türkiye genelinde çevreyle ilgili faaliyet gösteren bir sivil toplum kuruluşu olan TEMA Vakfı'nın, söz konusu gelişmelere eklemlendiği görülmektedir. Vakfın kurulduğu 1992 yılı Türkiye'de özel televizyonların sayısının artmaya başladığı bir dönem olup, süreç içerisinde bilgisayar teknolojisi, cep telefonları, 1990'ların ortasına doğru ise internet bağlantısı öne çıkmıştır. Örneğin Tema'nın 5. yılında, yani 1998'de yayımlanan 16. Sayılı *Tema Dergisi*'nde *"Kozyaka Köyü İnternette"* haberi yer almaktadır. Haber şu

şekilde ayrıntılandırılmıştır: "TEMA Vakfı ve TURÇEV[1] arasında gerçekleştirilen bu çalışmanın hazırlıkları aylar öncesinde başladı. Kozyaka köyünde gerçekleştirilen kırsal kalkınma projesini en iyi şekilde tanıtmak için bütün kaynaklar seferber edildi. Kozyaka köyünde, internet üzerinden tüm dünya ile haberleşmeyi sağlayacak bir bilgisayar ağı kuruldu. Böylece proje, kurulan bilgisayar ağı ile başta Avrupa olmak üzere birçok yerden aynı anda takip edildi" (TEMA, 1998: 48). Söz konusu çalışma, TEMA'nın internet teknolojisine eklemlenme noktasındaki öncülüğünü göstermesi açısından dikkat çekicidir.

TEMA Vakfı, çevre ile ilgili konularda ana akım medyada yer almayan konuları takip etmek ve vakfı ilgilendiren konulara zamanından önce dahil olmak için önemli bir araç olarak kabul ettiği sosyal ağları değerlendirmektedir (Geçkin Onat, 2017: 287). Bugün dijital yöntemler kullanmayan hiçbir STK kalmadığı gibi, aksine STK'lar dijital aktivizmi geleneksel aktivizm yöntemlerinden daha fazla kullanma eğilimi içerisine girmişlerdir (Budak, 2018: 103). Hatta dijital platformların, geleneksel medyada daha etkili olduğu görülebilmektedir. Bu bağlamda TEMA Vakfı'nın, 2007 yılında başlattığı "Suyunu Boşa Harcama Kampanyası" üzerinde durmak gerekir. İklim değişikliği ve kuraklığa bağlı olarak, büyük kentlerde su kesintilerinin yapıldığı 2025 yılının Ağustos ayı dikkate alındığında, 18 yıl önce böyle bir kampanyanın gerçekleştirilmesi oldukça manidardır. Söz konusu kampanya iletilerinin daha geniş kitlelere ulaşması için mecra olarak televizyon seçilmiştir. "Suyunu Boşa Harcama" etkinlik iletilerini içeren kampanya TV spotları, 01 Haziran-30 Eylül 2007 tarihleri arasında tüm ulusal kanallarda toplam 3.297 kez kampanya reklam filmi, bedeli sponsor tarafından karşılanarak yayınlatılmıştır. İkinci mecra olarak ise çağın en hızlı iletişim aracı olan internet seçilmiş olup, kampanyanın özel tasarlanan ve sanal ortamda bir evi gezerek ne kadar su harcandığını gösteren "www.suyunubosaharcama.org" sitesi 1 Şubat 2007-4 Şubat 2009 tarih aralığında 470.857 ziyaretle kayda değer bir başarı elde etmiştir (Bozkurt, 2009: 74). Ayrıca Nisan-Mayıs 2017 tarihleri arasında #KömürÜzer kampanyasında geleneksel yöntemle 5000 imza toplamalarına karşılık, dijital yöntemlerle 25.000 imzaya ulaşıldığı vurgulanmıştır. Görüşmede dijital yöntemlerin ucuz olduğu, fazla sayıda gönüllüye ve çevre konusunda duyarlı insana kısa sürede ulaşmanın mümkün olduğu ifade edilmiştir. Bu şekilde en ücra köşede yaşayan insanın sadece akıllı telefonu olsun yeter denilmiştir. Böylelikle dijital aktivizmde "dijital kimlik sahibi" olmanın önemi ortaya konulmuştur (Budak, 2018: 115).

Resim 2. Suyunu Boşa Harcama (Bozkurt, 2009: 75).

[1]TURÇEV, 1993 yılında kurulan Türkiye Çevre Eğitim Vakfı'nın kısaltılmış halidir.

Vakıf, Aralık 2005'te Youtube'a katılmıştır ve TEMA Vakfı'nın 162 videosu Youtube'a yüklü durumdadır (Budak, 2018: 114) Ulusal kuruluşlar arasında Türkiye Erozyonla Mücadele Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı (TEMA) ve Doğa Derneği'nin, en başarılı dijital aktivizm faaliyetlerini yürüttükleri ifade edilmektedir (Tani ve Taşkıran, 2018: 543). Nitekim TEMA Vakfı ile yapılan görüşmede şunlar ifade edilmiştir. "Şu anda vakfın aktif olarak kullanıyor olduğu sosyal medya hesapları; Facebook, Twitter, Instagram, Linkedin ve Youtube şeklindedir. TEMA Vakfı'nın genel olarak sosyal medya stratejileri; vakfın çalışmalarını duyurmak, halkı çevre konularından haberdar etmek ve bilinçlendirmektir. Sosyal medya içerik konuları ise; TEMA Vakfı'nın çalışmaları, gönüllü etkinlikleri, kırsal kalkınma projeleri, savunuculuk faaliyetleri, eğitim çalışmaları ve bilgilendirici içerikler şeklindedir. Bir bitki türünün özellikleri ya da sosyal medyanın dinamiklerine göre içerikler üretilebilmektedir. Örneğin Star Wars'ın furyası olduğu dönemde vakıf, doğa ile ilgili bir görsel oluşturup ona uygun bir mesaj ile paylaşmıştır. Ya da havaların çok sıcak olduğu bir dönemde 9gag.com'dan alınan bir içerik Türkçeleştirilmiş "gördük, beğendik, çevirdik, paylaşıyoruz" şekli ile yayınlanmıştır. Bu paylaşım bugüne kadar vakıf tarihinde en fazla etkileşim alan paylaşımdır. Artvin meselesi, Zonguldak'taki kömür madenciliğine, kömürlü termik santrallere karşı yapılan faaliyetler ise savunuculuk faaliyetlerine birer örnektir. Bunların yanı sıra TEMA Vakfı kendi imkânları ile hazırladığı videoları sosyal medya hesaplarından paylaşmaktadır" (Yaman, 2016: 117-118).

Vakıf, yukarıda belirtilen amaçlar doğrultusunda bağış ve yardımlar, menkul kıymet satış kârları, faiz gelirleri, iktisadi işletme gelirleri vb. gelirlerinin yanında www.tema.org.tr internet sitesinde nikah kartları, davetiye, TEMA, Umut Ağacı gibi farklı ürünlerini satışa çıkararak online ortamlarda sosyal pazarlamanın en önemli örneklerini ortaya koymuştur. Evlenecek çiftler bu nikâh kartları ile bir hizmet satın alırken TEMA Vakfı'na destek vermektedirler. Online ortamlarda sosyal pazarlamanın ülkemizdeki en önemli örneği olan bu davetiye ve nikâh kartlarını satın alan insanlar bir hizmeti satın alırken aynı zamanda sosyal sorumluluklarını da yerine getirmektedirler. Online ortamlarda sosyal pazarlama hizmeti satın alınması hem bir hizmetten faydalanmayı hem de bir sosyal sorumluluğun yerine getirilmesini sağlamaktadır. Online ortamlarda sosyal pazarlama hizmeti sunan kurum, kuruluş, vakıf vb ise daha az maliyetle daha çok hedef kitleye ulaşabilmektedir (Pınar Turgut, 2019: 61).

Tablo 1. Tema'nın Sosyal Medya Hesaplarındaki 15 Ağustos 2025 Tarihli Takipçi Sayıları.

Sosyal Medya Hesabı	Takipçi Sayısı
Facebook	580 Bin
X	475.1 Bin
İnstagram	833 Bin
Youtube	33.8 Bin, 507 Video
Linkedin	89.3 Bin

Yukarıda da görüleceği gibi temanın sosyal medya hesapları yüz binlerce hesap tarafından takip edilmektedir. Üstelik İnstagram hesabının 1 milyona doğru yaklaştığını ifade etmek gerekir. TEMA Vakfı, online ortamlarda sosyal sorumluluk projelerinin pazarlanması için neler yapıldığını şu şekilde açıklamıştır: "İnstagram, twitter, facebook, linkedin gündem yaratmak için yardımcı olur. Facebook kanalında fanlara yönelik içerikler üretiriz, instagram da ise görsele daha önem veririz. Twitter ise gündemi takip ettiğimiz ve buna yönelik içerikler oluşturduğumuz platformlardır. İnsan kaynağını iyi yönetmek için bu kanallardan yararlanırız. Sosyal medya da kullanılan platformların kendi dillerini iyi okumak gerekmektedir" (Pınar Turgut, 2019: 80). Bu bağlamda Ordu Fatsa'da

madencilik faaliyetlerinin yarattığı etkiyi yöre insanından dinlemek ve diğer maden alanlarına örnek olması amacıyla "Altın Madenciliği Hakkında Fatsalıların Anlatacakları Var" videosu hazırlanarak kamuoyuyla paylaşılmıştır *30. Yılda Tema Vakfı Kitapçığında* söz konusu videoya ulaşmak için aşağıdaki QR koduna yer verilmiştir (Tema, 30 Yılda Tema Vakfı Kitapçığı).

Resim 3. 30 Yılda Tema Vakfı Kitapçığı

TEMA Vakfı'nın, Küresel Çevre Fonu (GEF) STK ağına Türkiye'den katılan ilk çevre kuruluşu olduğu, *30. Yılda Tema Vakfı Kitapçığında* ifade edilmiştir. Ayrıca TEMA Vakfı bağışçılarından Turan Demiraslan'ın katkılarıyla "Toprak TEMA" web sitesi açıldığı, su konulu infografik internet sitesi sutema.org yayınlandığı ve de "1 Milyon Gönüllü" kampanyasının 5 Aralık Dünya Gönüllüler Günü'nde #GönlünüVer sloganıyla başlatıldığı ilgili kitapçıkta yer almaktadır (Tema, 30 Yılda Tema Vakfı Kitapçığı).

TEMA vakfının özel işletmeler ve de devlet kurumları ile iş birliği yaptığı çevreci projelerin de dijital mecralarda gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu projelerden biri 2021 yılında gerçekleşen Brisa ve TEMA Vakfı'ndan Dijital Orman Projesidir. Bridgsetone ve Lassa markaları ile lastik sektöründe faaliyet gösteren Brisa, sürdürülebilir bir gelecek için TEMA Vakfı ile Dijital Orman projesini hayata geçirmiştir. Proje kapsamında dikilen dijital fidanlar, İzmir Bademli-2 Ağaçlandırma Sahası'nda hayat bulacakken Brisa'dan yapılan açıklamada, şirketin tüm çalışmalarında sürdürülebilirliği merkeze koyduğu ve bu yaklaşımdan hareketle, 10 bin dijital fidanın gerçek bir ormanda hayat bulacağı Dijital Orman Projesi için TEMA Vakfı ile güçlerini birleştirdiği belirtilmiştir. Şirket açıklamasında, söz konusu iş birliği ile hem müşteriler hem de dünyanın geleceği için adım atmak isteyen herkesin, dijitalorman.org adresine girerek, isim, soy isim, e-mail ve telefon bilgilerini içeren formu doldurmaları halinde, kendi isimlerine özel bir fidanın toprakla buluşturulacağı duyurulmuştur (Hürriyet: 2021).

Resim 4. Brisa ve TEMA Vakfı'ndan Dijital Orman Projesi Afişi

TEMA Vakfı'nın doğa eğitimi, pandemi sürecinde, dijital olarak uzaktan eğitimde EBA TV'de ve sosyal medyada devam etmiştir. Eğitimler 2019-2020 eğitim-öğretim yılında 81 ilde 167 binden fazla okul öncesi ve ilkokul öğrencisine ulaşmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı, TEMA Vakfı iş birliği ve Türkiye İş Bankası desteği ile yürütülen Doğa Eğitim Programları aracılığıyla çocukların ekolojik okuryazarlık farkındalığı kazanmaları amaçlanmıştır. TEMA Vakfı'nın Millî Eğitim Bakanlığı iş birliği ile hazırladığı Minik TEMA ve Yavru TEMA doğa eğitimlerine, Türkiye İş Bankası desteğiyle 2019-2020 eğitim ve öğretim yılında 81 ilde 167 binden fazla okul öncesi ve ilkokul öğrencisi katılmıştır. Uzaktan eğitim kapsamında Millî Eğitim Bakanlığı EBA TV'de ve sosyal medya platformlarında dijital eğitim içerikleri yayınlanmıştır. TEMA Vakfı Doğa Eğitim Programları çocukların küçük yaşlarda fiziksel, duygusal ve bilişsel gelişimi için ihtiyacı olan açık havada vakit geçirmelerini ve doğayla bağ kurmalarını desteklerken doğada daha çok zaman geçirmelerini, gözlem yapmalarını ve merak duygusuyla doğayı keşfetmelerini sağlamaktadır. Okul öncesi çocuklara verilen Minik TEMA ve ilkokul düzeyinde çocuklara verilen Yavru TEMA eğitimleri toprak, su varlıkları, biyolojik çeşitlilik, ekosistem, hava, doğada gözlem, sürdürülebilir yaşam konularını içermektedir. Öğretmen rehberi, üç farklı eğitici poster, gözlem kutusu, doğa gözlem çarkı gibi eğitim içeriğini destekleyen materyaller öğretmenlere ulaştırılmaktadır. Her iki düzeydeki çocuklar için "orman" ve "toprak" temalı iki animasyon çocuk filmi ve doğa temalı üç çocuk şarkısı da program kapsamında çocuklarla buluşturulmaktadır (Hürriyet: 2021).

Resim 5. Minik TEMA ve Yavru TEMA Eğitim Portalı Görseli

TEMA'nın iş birliği çerçevesinde yürüttüğü ve dijital ortam tabanlı çevresel faaliyetlerinden biri de 81 İlde 81 Orman Projesi'dir. TEMA'nın sitesinde, bu proje 2008-2017 yılında başlatılmış olup, Türkiye İş Bankası, Orman Genel Müdürlüğü ve TEMA Vakfı iş birliğiyle 2023-2028 yılları arasında yeniden hayata geçirileceği ifade edilmektedir. 81 ilde 81 Orman Projesi kapsamında, toplamda 2.200.000 fidanın kamuoyu tarafından sahiplenilmesini teşvik etmek amacıyla kapsamlı bir kampanya yürütülecektir. Bu doğrultuda, fidan sahiplenme sürecini dijital ortamda daha kolay ve erişilebilir hale getirecek özel bir internet sitesi geliştirilmiştir. Bu platform, projeye olan ilgiyi artırırken çevre konusundaki toplumsal duyarlılığı da güçlendirmeyi amaçlamaktadır (TEMA, 2025).

Kısacası, Türkiye'nin önde gelen çevreci STK'larından olan TEMA, 33 yıllık geçmişiyle, kuruluşundan günümüze Dünya'daki ve Türkiye'deki ekolojik sorunlara dikkat çekmenin ve de farkındalık oluşturmanın ötesinde, çevre sorunlarına ilişkin hukuksal mücadeleler vererek pek çok ekolojik projeyi hayata geçirmiştir. Söz konusu projelerin gerçekleştiği süreçte, gelişen bilişim teknolojileri ve dijital olanaklardan yararlanıldığı, diğer bir ifadeyle bu sürece eklemlenildiğini belirtmek gerekir. TEMA'nın 1 milyonu aşan gönüllü üyesinin olduğu dikkate alındığında, bundan sonraki süreçte dijital mecranın daha da etkin kullanılması, söz konusu üyelerin çevresel aktivizmi açısından son derece önemlidir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Çevrenin bütüncül olduğu, çevre kaynaklı sorunların tüm canlılar için riskler taşıdığı açıktır. Bauman'a göre risk kategorisinde değerlendirebileceğimiz çevre sorunları aslında hesaplanabilir tehlikelerdir (Bauman, 2024). Tabii ki, tahmin edilemez ve endişe kaynağı olan çevre felaketlerini unutmamak koşuluyla modern çağın önleyici tedbirleriyle üstesinde gelinecek çevre konusunda yasal ağın yanında sivil toplum kuruluşlarına da epeyce iş düşmektedir. 21. yüzyılda çevrenin ekolojik denge gözetilerek korunması konusunda sivil toplum kuruluşlarının giderek daha etkili olduğu ve karar alıcıları çevre alanında politika belirlemeye yönlendirdiğini ifade etmek gerekir.

Bu noktada STK'ların, politika süreçlerinin formülasyon, uygulama ve denetim gibi birden fazla aşamasına katılarak, hükümetleri küresel çevre değerleriyle uyumlu politikalar tasarlamaya ve uygulamaya teşvik ederken siyasi riskleri etkili bir şekilde azaltmakta olduğunu belirtmek mümkündür (Wang and Qiu, 2025).

Demokratik toplumun önemli saç ayaklarından biri kabul edilen sivil toplum kuruluşlarının çevre konularıyla ilgili yurttaşların katılımını artıran bir yapıda olması birtakım araçları daha işlevsel kullanmasını beraberinde getirmektedir. Özellikle sosyal medyanın etkin kullanımı, çevre konusunda kolektif bir kimlik ve tutum belirleme noktasında yurttaşların bir arada hareket etmesini kolaylaştırmaktadır. Diğer yandan bu yurttaş topluluklarının çok hızlı bir şekilde eleştirel güçler haline gelebilmeleri, bu güçleri dijital yöntemlerle aktif kılabilmekte ve politik aktivizme katkı sağlamalarının önünü açabilmektedir (Budak, 2018). Dolayısıyla dijital araçlarla zenginleşmiş bir sosyal medya, STK'lar için hem bir iletişim kanalı hem de hareketi hedef kitleler ile sürdürmek ve çoğaltmak için önemli bir kaynak olarak nitelendirilmektedir. Doğal olarak, sosyal medyanın etkileşim özelliğinin yüksek kullanımı STK'lar için paydaş iletişiminde çok önemli bir unsurdur (Altar ve Topsümer, 2023). Nitekim üç çevreci STK olan WWF-Türkiye, TEMA Vakfı ve Greenpeace-Türkiye Instagram içeriklerinin incelendiği bir çalışmada çevresel ve sosyal sorumluluğa dair bilgi temelli ve proje çağrıları içeren mesajların izleyici tarafından ortak ve güçlü bir şekilde algılandığı belirlenmiştir (Semerci, 2025).

Çevreci sivil toplum kuruluşlarının ekopolitikaya dair ön görüleri ve etkinlikleri sosyal medya aracılığıyla ya da dijital araçların olanaklarıyla daha fazla yurttaşa ulaşabilmekte, yerel ve merkezi idareler üzerinde baskı unsuruna dönüşebilmektedir. TEMA Vakfı örneğinde olduğu gibi 30 yılı aşkın bir süredir çevre alanında önemli faaliyetlerin altına imza atmış bir sivil toplum kuruluşunun

tanınırlığı, eğitim ve duyarlılık çalışmaları, kamu adına girmiş olduğu mücadele sosyal medya aracılığıyla da önemli bir hareket sahası ortaya çıkarırken katılımcı demokrasinin gelişiminin olmazsa olmazları arasında yer alarak etik düzlemde dijital ekopolitikanın gelişmesine katkı sağlamaktadır. Diğer yandan çevre sorunlarının çözülmesine yönelik önceki deneyimler, sorunla ilgili küresel bir yaklaşımın gerekli olduğunu göstermektedir (Ritzer, 2011).

Bu çalışma sonucunda sivil toplum kuruluşlarının dijital araçların olanaklarını kullanmalarının ekopolitikaya yön verme noktasında çok daha faydalı çıktılar ortaya çıkarma potansiyeline sahip olduğu anlaşılmıştır. Sözü edilen çerçevede çevreci sivil toplum kuruluşlarının çevrenin korunması, iklim değişikliği, çölleşme, hava kirliliği, doğal kaynakların muhafazası ve ekolojik anlamda kamusal politikaların teşvik edilmesi noktasında güncel iletişim ve bilgi teknolojilerini kullanıp daha geniş kitleleri etkileyerek toplumsal katılım kanallarını açık tutmayı başarabileceklerini vurgulamak gerekir. Böylelikle TEMA Vakfı gibi çevreci sivil toplum kuruluşları katılımcı demokrasinin gelişmesine hizmet edecekleri gibi Türkiye'de ve dünyada ekopolitikanın kurumsallaşmasına da katkı sağlamış olurlar.

Ekolojik yıkımların ve pek çok çevre sorununun küresel sorun kategorisinde olduğu ve bütün insanlığı etkilediği düşünüldüğünde, sivil toplum kuruluşlarından küresel anlamda ekopolitikaya etki noktasında daha çok işlevsellik kazanmalarının beklendiğini dile getirmek gerekir. Bunlar yanında sivil toplum kuruluşları ve çevre ilişkisini sorgulayan araştırmaların nicelik ve nitelik olarak artması temennimizdir.

"COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri" beyanları:	
Etik Kurul Belgesi:	Bu çalışma için etik kurul onayı gerekmemektedir.
Çıkar Çatışması Beyanı:	Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.
Finansal Destek:	Bu çalışmanın araştırma ve yazım aşamasında herhangi kişi/kurum veya kuruluşlar tarafından finansal destek alınmadığı bildirilmiştir.
Katkı Oranı Beyanı:	1. yazar: %34 – 2. yazar: %33 – 3. yazar %33
Destek ve Teşekkür Beyanı:	-
Sorumlu Yazar:	Prof.Dr. Gazanfer Kaya
Çifte Kör Hakem Değerlendirmesi:	Dış-bağımsız
Bu makale, Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.	
The following statements are made in the framework of "COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors":	
Ethics Committee Approval:	Ethics committee approval is not required for this article.
Declaration of Conflicting Interests:	No conflicts of interest were reported for this article.
Financial Support:	It has been reported that this study did not receive financial support from any person/institution or organization during the research and writing phase.
Author Contributions:	1st : %34 – 2st : %33 - 3st : %33
Statement of Support and Acknowledgment:	-
Corresponding Author:	Prof.Dr. Gazanfer Kaya
Double-Blind Peer Review:	External-independent
This article is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.	

KAYNAKÇA

Akkoyunlu Ertan, K. (2024). Çevre ve Yerel Yönetimler. (Eds. A. E. Gülersoy, G. Kaya & A. Şeker). *Cumhuriyetin 100. Yılında Çevre ve Toplum-Endişe de Var, Umut da* İçinde (s. 202-221). Ankara: Eğitim Yayınevi.

Akyüz, E. (2020). *Çevre ve İnsan Hakları.* Ankara: Paradigma Akademi.

Altar, O. & Topsümer, F. (2023). Sosyal Medyada Etkileşim: Çevreci Sivil Toplum Kuruluşları Üzerine Bir İnceleme. *İstanbul Arel Üniversitesi İletişim Çalışmaları Dergisi, 11*(23), 1-31.

Altheide, D. (1996). Process of Document Analysis. (Edt. D. Altheide). In *Qualitative Media Analysis.* Thousand Oaks: Sage Pub.

Atalay, İ. (2013). *Doğa Bilimleri Sözlüğü*, (2. Baskı). İzmir: Meta Basımevi.

Balcı, A. (2001). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler*. Ankara: Pegema Yayıncılık.

Balım, A. G. & Özcan, E. (2024). Çevre Bilimi. (Eds. A. E. Gülersoy, G. Kaya & A. Şeker). *Cumhuriyetin*

100. Yılında Çevre ve Toplum-Endişe de Var, Umut da İçinde (s. 35-53). Ankara: Eğitim Yayınevi.

Barlas, N. (2013). *Küresel Krizlerden Sürdürülebilir Topluma Çağımızın Çevre Sorunları.* İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.

Bauman, Z. (2024). *Akışkan Korku*. (Çeviren: C. Atay). Ankara: Ayrıntı Yayınları.

Bauman, Z., Bauman, I., Kociatkiewicz, J. & Kostera, M. (2024). *Akışkan Modern Dünyada Yönetim*. (Çeviren: A. Önal). Ankara: Ayrıntı Yayınları.

Balkaya, F. (2014). Yeni Toplumsal Hareket Çeşidi Olarak Çevreci Hareketler. *Küresel İktisat ve İşletme Çalışmaları Dergisi, 3*(5), 41-50.

Bektaş, Y. (2024). Çevreci Hareketlerin Niteliği ve Çevreci Sivil Toplum Kuruluşları. (Eds. A. E. Gülersoy, G. Kaya & A. Şeker). *Cumhuriyetin 100. Yılında Çevre ve Toplum-Endişe de Var, Umut da* İçinde (s. 223-234). Ankara: Eğitim Yayınevi.

Bozkır, Ö (2018). Çevreci Anlayışın Siyasallaşması: Yeşil Siyaset ve Türkiye. *Karadeniz Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, *2*(1), 56-69.

Bozkurt, S. (2009). Toplumsal Sorumluluk ve Bilinçlendirme Kampanyaları: Tema Vakfı Örneği. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Budak, S. (2018). Ekolojik Sorunların Çözümünde Dijital Aktivizmin Etkisi: Tema Vakfı Örneği. (Eds. E. Akman, N. Cengiz, Ç. Akman & H. M. Kiriş). *Dijital Çağın Etkisinde Yönetim-Siyaset-Kent* İçinde (s. 103-120). Ankara: Detay Yayıncılık.

Ceritli, İ. (1998). Çevreci Hareketin Siyasallaşma Süreci. *Divan, 0*(2), 255-270.

Castells, M. & Ince, M. (2006). *Manuel Castells'le Söyleşiler*, (Çeviren: E. Kılıç). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Castells, M. (2008). *Kimliğin Gücü-Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür, Ağ Toplumu,* (Çev.: Ebru Kılıç). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Castells, M. (2021). *İnternet Galaksisi,* (Çev.: T. Hasdemir Asrak). Ankara: Phoenix Yayınevi.

Çakır, M., Gümüşçü, O. & Taş, B. (2020). Politik Ekoloji. *Coğrafya Dergisi, 0*(41), 241-254.

Çepel, N. (1995). *Çevre Koruma ve Ekoloji Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Tema Vakfı Yayınevi.

Ergu, E. (2025). İklim Kriziyle Mücadele Eden STK'lar Bir Araya Geldi, İklim Ağı Kuruldu. *Oksijen Gazetesi*, 17-23 Ocak 2025.

Daver, B. (1993). *Siyaset Bilimine Giriş*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Geçkin Onat, S. (2017). Yakınsama Kültürü ve Online Çevreci Katılım: Greenpeace, TEMA Vakfı, Karadeniz İsyandadır Platformu Üzerinde Bir Araştırma. *Global Media Journal*, *8*(15), 276-304.

Geçkin, S. (2015). Yeni İletişim Teknolojilerinin Greenpeace, Tema Vakfı ve Karadeniz İsyandadır Platformu Bağlamında Çevreci Katılıma Ektisi. [Yayımlanmış Doktora Tezi]. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Görmez, K. (2015). *Çevre Sorunları.* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Güler, E. (2023). Türkiye'de Çevreci Sivil Toplum Örgütleri Üzerine Bir Değerlendirme. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 25*(45), 1143-1159.

Gülersoy, A. E., (2014). Yanlış Arazi Kullanımı. *Elektronik Sosyal Bilgiler Eğitimi Dergisi*, *1*(2), 49-128.

Gülersoy, A. E., (2022). Türkiye'de Çevre Hızla Kirleniyordu: Birinciliği Kentlere Verdiler. (Eds. G. Kaya & A. Şeker). *Dert Yükü Mekanları Kentlerin Yeni ve Eskimeyen Sorunları* İçinde (s.129-167). Ankara: Nika Yayınevi.

Gülersoy, A. E., Kaya, G., Şeker, A. & Gülersoy, Ö. (2024). Yaşanılası Dünyanın Ne Tadı Ne Tuzu Kaldı: Sürdürülebilir ve Bütüncül Ekolojik Bir Dünya Toplumu/Yaşamı İçin Tartışma ve Öneriler. *ISOREJ-Uluslararası Sosyal Araştırmalar ve Ulusal Eğitim Dergisi, 8*(8), 21-55.

Hoda, S. (2017). Tema Vakfı ve Yaptığımız Çalışmalar. *Anadolu Öğretmen Dergisi*, *1*(2), 102-106.

Hürriyet.com.tr (25.02.2021). 10 Bin Dijital Fidan Gerçek Bir Ormana Dönüşüyor. https://www.hurriyet.com.tr/teknoloji/10-bin-dijital-fidan-gercek-bir-ormana-donusuyor-41749466 (Erişim Tarihi: 10 Ekim 2025).

Kapani, M. (1989). *Politika Bilimine Giriş.* Ankara: Bilgi Yayınevi.

Karataş, A. (2014). Toplumda Çevre Bilincinin Yaygınlaştırılmasında Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü: Türkiye Örneği. *Turkish Studies-International Periodical for The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, *9*(2), 855-867.

Karataş, A., Karataş, E. & Çelik, K. (2018). Çevre Politikalarında Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü: Türkiye Örneği. (Ed. E. Yalçınkaya). *2. Uluslararası Sosyoloji ve Ekonomi Kongresi* İçinde (s.1-14). 28-30 Eylül 2018, Kayseri.

Kartal, H. B. & Kartal, A. N. (2020). İnsan ve Doğa İlişkisi Üzerine Bir Deneme: 1960 ve 1970'lerde Çevrecilik Yaklaşımları. *Kent Akademisi, 13*(4), 761-770.

Kavas, A. (2011). Türkiye'deki Gönüllü Çevre Örgütleri. [Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi]. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Keleş, R. & Hamamcı, C. (1997). *Çevrebilim.* Ankara: İmge Kitabevi.

Keleş, R., Hamamcı C. & Çoban, A. (2012). *Çevre Politikası.* Ankara: İmge Kitabevi.

Kılıç, S. (2008). *Çevre Etiği-Ortaya Çıkışı, Gelişimi ve Sonuçları*. Ankara: Orion Kitabevi.

Kıral, B. (2020). Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *0*(15), 170-189.

Kışlalıoğlu, M. & Berkes, F. (2020). *Çevre ve Ekoloji,* (18. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Maalouf, A. (2017). *Çivisi Çıkmış Dünya. Uygarlıklarımız Tükendiğinde,* (Çeviren: O. Türkay). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Merriam, S. B. (2009). *Qualitative Research. A Guide to Design and Implementation*. San Francisco: John Wiley-Sons.

Ozankaya, Ö. (1995). *Temel Toplumbilim Terimleri Sözlüğü.* Ankara: Cem Yayınevi

Özen, Z., Körükmez, L & Akbaş Demirel, C. (2021). *Dijital Çağda Sivil Toplum: İmkanlar ve Kısıtlılıklar.* Ankara: Kaged Yayınları.

Özer, M. A. (2001). Yeşil Hareket: Alman Yeşilleri Üzerine Bir Değerlendirme. *G.Ü. İ.İ.B.F. Dergisi, 0*(1), 173-198.

Öztürk, Ö. (2017). Çevrecilik Söylemleri ve Türkiye'deki Çevre Hareketlerinin Seyri. *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, *6*(2), 441-456.

Pınar Turgut, K. (2019). Kar Amacı Olmayan Kurumlarda Pazarlama Aracı Olarak Sosyal Medya Kullanımı: Ateş Böceği Derneği, Tema Vakfı ve Açev Örneği. [Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.

Polat, Y. & Kartal, M. (2020). Çevreci Anlayışın Siyasallaşması-Türkiye'de Yeşiller Partisi. (Ed. H. Sağır). *Ekolojik Kriz ve Küresel Çevre Politikaları* İçinde (s. 303-329). İstanbul: Beta Yayıncılık.

Ritzer, G. (2011). *Küresel Dünya,* (Çeviren: M. Pekdemir). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Sivil Toplum Dijitalleşmesi Raporu (2021). Ankara: İçişleri Bakanlığı, Hacettepe Üniversitesi, Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü.

Semerci, C.İ. (2025). Çevresel Sürdürülebilirlik İletişiminde Sivil Toplum Kuruluşları'nın Instagram Paylaşımlarına Yönelik Bir Analiz. [Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi]. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Tani, E. & Boztepe Taşkıran, H. (2018). Çevreci Sivil Toplum Kuruluşlarının Dijital Aktivizm Faaliyetlerine Yönelik Bir Araştırma. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, 0*(47), 524-546.

Tema Vakfı (1998). Kozyaka Köyü İnternette. *Tema Dergisi*, *5*(16), 1-64.

Tema Vakfı (2024). *Yerel Yönetimler İçin Ekosiyaset Belgesi*. İstanbul: Er-Ay Basım Hizmetleri.

Tema Vakfı, 30 Yılda Tema Vakfı. (https://cdn-tema.mncdn.com/Uploads/Cms/30-yilda-tema-vakfi.pdf (11 Temmuz 2025).

Tema Vakfı, 81 ilde 81 orman (2023-2028). (https://www.tema.org.tr/calismalarimiz/orman/81-ilde-81-orman-2023-2028 (26 Eylül 2025).

Wach, E. & Ward, R. (2013). *Learning About Qualitative Document Analysis*. IDS Practice Paper in Brief, ILT Absract.

Wang, Y. & Qiu, Y. (2025). How Civil Society Organizations Influence Environmental Governance in the Global South. *Current Opinion in Environmental Sustainability*, *0*(*75)*, 101556, 1-6.

Yaman, N. (2016). Sivil Toplum Kuruluşlarında Halkla İlişkiler: Tema Vakfı Örneği. [Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi]. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırımalp, S. (2021). Türkiye'de Sivil Toplum Kuruluşlarının Dijital Dönüşümü: Mevcut Durum ve Engeller. *Sakarya İktisat Dergisi*, *10*(4), 402-422.